

MİLLETLERARASI TEDHIŞÇİLİK

Ord. Prof. Dr. Sulhi DÖNMEZER

1. — Kriminolog, sosyolog ve hukukçular arasında tedhişçilik (terorizm) in tarifi hususunda tam bir mutabakat bulunmadığı bilinmektedir. Söz konusu mutabakatsızlık, esasında, tedhişçilik suçlarıyla siyasal suç kavramını birbirinden ayırmak hususundaki güçlüklerden kaynaklanmaktadır. Bilimsel düzeyde kavramı hukukî yönünden aydınlatmak amacıyla tedhişçiliğin değişik bakımlardan tasniflere tâbî tutulduğunu görüyoruz: a) İç tedhişçilik, milletlerarası tedhişçilik, b) Adî hukuk çerçevesinde tedhişçilik, siyasal ve sosyal tedhişçilik, c) Doğrudan doğruya ve dolayısıyla tedhişçilik, d) Bireysel tedhişçilik, hükümetler veya devletler tarafından yapılan tedhişçilik gibi.

Bizim burada açıklamaya çalışacağımız konu “milletlerarası tedhişçilik” dir. Milletlerarası tedhişçilik bakımından hemen bir kaç hususun tesbiti gerekir:

Bir kere milletlerarası tedhişçilik deyince herşeyden önce, tedhiş eylemi dolayısıyla en az iki devletin menfaatlerinin ihlâl edilmiş olması söz konusudur; failin veya suç mağdurunun ayrı ayrı devletler uyruğunda bulunmaları, ya da tedhişçilik suçunu işleyen yabancı üçüncü bir ülkeye kaçmış bulunması gibi.

Milletlerarası tedhişçiliğin ikinci bir özelliği de, şiddet hareketinin doğrudan doğruya ve yakın mağduru, kurbanı olan kişilerle birlikte asıl maksadın belirli bir nüfus kitlesi, ya da insan grupları arasında dehşet, korku ya da ilgi hali yaratmaktan ibaret bulunmasıdır.

Üçüncü olarak hareketin, halkın, kamunun dikkatini belirli amaçlar güden gruplar üzerine çekici ve devleti ağır bir takım tep-

kilere başvurmayaya mecbur kılıcı nitelikte bulunması da milletlerarası tedhişçiliğin bir özelliğini teşkil etmektedir. Tedhişçi, amacına ulaşabilmek için masum insanların hayatlarına son vermek, onların vücut tamamîyetlerini ihlâl etmek, temel özgürlükleri tehdit ve tehlike altına sokmak yolunu tutmaktadır.

İç tedhişçilikle milletlerarası tedhişçilik arasındaki esas farklardan birisi, iç tedhişçiliğin bazan sırf âdî suçların kolaylıkla işlenmesi amacıyla gerçekleştirilebilmesine karşılık milletlerarası tedhişçiliğin esas amacının mutlaka siyasal bir takım hedeflere ulaşmak, belirli bir yöntemde siyasal değişikliklerin gerçekleştirilmesini sağlamak olduğu tesbit edilebilmektedir. Tedhiş eyleminin yakın ve doğrudan doğruya amacının para elde etmek, bazı mahkûmların kaçırılmasını ya da tahliye edilmesini sağlamak, devlet organ ve araçlarının güçsüzlüğünü ortaya sermek, kamu gücünü kullananların bir takım ağır zecrî tedbirleri uygulamaya zorlanması suretiyle kamuoyunu yabancılaştırmaya çalışmak olduğu müşahade edilmektedir; ancak tedhişçi bireysel eyleminin kendisini amacına ulaştıramayacağını bilmekte ve söz konusu hareketlerin birbiri üstüne gelmesi ve devamıyla, sürekli devrim teorisini uygulayarak, vura vura kale duvarının bir gün yıkılacağı hesabını yapmaktadır.

Çağımızdaki milletlerarası tedhişçiliğin bir özelliği de, aktif halde bulunan tedhişçi grupları arasında bir tür gruplararası anlaşmanın, adetâ bir koalisyonun mevcut bulunmasıdır: Alman Baader-Meinhoff grubu ile Japon Kızılordusu ve çeşitli Filistin grupları arasında bazan işbirliği yapılmakta ve imkânların birlikte kullanılması için ortak çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bunlara, kanaatımızca ülkemiz diplomasi memurlarına karşı yürütülen katil fiilleri bakımından Ermeni tedhişçi gruplarının da katılmış bulunduğu söylenebilir. Bir yazar (Lador - Lederer) bu grupların Nazilerin tekniklerini ve felsefesini uyguladıklarını açıklıyor ve bu felsefeyi şöylece belirtiyor: "Düşman bir insan sayılmamalıdır, bu itibarla onu öldürmek katil fiilini oluşturmaz ve fakat sadece bir tasfiye eylemini teşkil eder".

Milletlerarası tedhişçiliğin en başta gelen yakın hedefi dünyanın kitle iletişim araçlarında gerçekleştirilen eylemlerin akis bulunmasıdır. Bu sebeple milletlerarası tedhişçiler daima pazarlık şartı

olarak istedikleri beyanların kitle iletişim araçlarıyla yayınlanmasını talebetmektedirler.

Son zamanlarda yabancı tâbiyette bulunan bazı kişilerin siyasal tedhişçilerin ortaya koydukları modellere uyarak ve aynı araçları kullanarak âdî suçlara giriştikleri de görülmektedir.

Milletlerarası tedhişçiliğin ana özelliği, güdülen amacın mutlaka siyasal olmasıdır. Bugün söz gelimi Afrika'da teşekkül etmiş bulunan ve çoğumuzun isimlerini bile doğru olarak telâffuz etmekte müşkülât çektiğimiz devletlerin kurucularının çoğu bir zamanların tedhişçileri idiler. Adı geçenler, sömürgeci kolonyalist güçlerin mümessillerine karşı tedhişçilikten başka bir yolla mücadele etmek imkânını bulamamışlar ve amaçlarına ulaştıklarında da devlet reisi, devlet idarecisi sıfatlarını almışlardır. Böylece dünün katilleri bugünün saygı gören devlet adamları sıfatını iktisab etmişlerdir. Esasen milletlerarası tedhişçilik karşısında hukukî yönden tutum alınması bakımından ortaya çıkan güçlüklerin ana sebeplerinden birisi de budur.

Şimdiye kadar milletlerarası tedhişçilik bakımından söylediklerimizi özetleyecek olursak hareketlerin kitleleri endişe ve korku içine salıcı nitelikte bulunduğunu, insanların hedef seçmeden suça hedef kılındıklarını, gerillâ tipi hareketlere girişildiğini belirtebiliriz.

Milletlerarası tedhişçilik faaliyetlerinde yer almış suçluların kriminolojik bünyeleri üzerinde tümüyle yapılmış araştırmalar yoktur; esasen söz konusu fiillerin çoğunun faili yakalanamadığı için bilimsel araştırmaları bu bakımdan yürütmek hususunda büyük güçlüklerin mevcut bulunduğu söylenmelidir. Ancak şimdiye kadar gözlemi yapılmış eylemler ve failleri bakımından şu hususlar tespit edilebilmektedir: Milletlerarası tedhişçilik suçluları genellikle 20-30 yaşları arasındadırlar. 4-5 kişilik hücreler halinde örgütlenerek faaliyetlerini yürütmektedirler. Suçluların çok mühim bir kısmı Filistin gerillâ kampında yetiştirilmektedir.

Suçlular genellikle orta sınıfın yukarı tabakalarına mensup ailelerin çocukları arasından çıkmaktadır. Söz gelimi Andreas Bernd Baader bir tarihçinin oğludur; Ulrike'nin anne ve babası şöhretli iki san'at tarihçisi, Enslinn'in babası papaz idi; dördü de 1970 yılında uzmanlaşmış bir Filistin kampında askerî eğitim görmüşlerdi.

Sosyal psikoloji açısından iç tedhişçilik ile milletlerarası tedhişçilik arasında esaslı farkların mevcut bulunduğunu sanmıyoruz. Her iki tedhişçilik biçiminde de “tedhiş eyleminin bir çaresizlik, ümitsizlik, dış baskıların sonucu olan acılı bir durumun neticesi olarak meydana geldiği” söylenebilir. “Bir yandan bireysel ruhî kişilik ve diğer yandan kişinin mensubu bulunduğu, kendisine tâbî olduğu toplum arasındaki ilişkiler gerçek, ya da gerçek olduğuna inanılan ızdırap verici bir duruma karşı saldırgan eylemleri doğurmaktadır”. Bu itibarla kişilik bakımından genel olarak saldırganlığı izah edebilecek bilimsel veriler tedhişçilik bakımından da elbette ki geçerlidir.

Tedhişçilik faaliyetleri arasında yer alanların çoğunun fanatik psikopat karakterini taşıdığı görülmektedir; psikopatinin diğer şekillerine de rastlanmaktadır.

Hemen açıklayalım ki, iç tedhişçilik ve özellikle milletlerarası tedhiş alanında aktif durumda bulunan suçlular bakımından ceza hukukunun bize sağladığı ve cezanın amaçlarına ilişkin hususlar genellikle başarısız kalmaktadır: tedhiş suçluları demokratik rejime, hukuk devletine meşru düzene saldırıya geçerek başkalarının hayatını hiçe saymaktadırlar. Ama bu arada kendi hayatlarını da, gözlerini kırpmadan tehlikeye sokmaktan çekinmemektedirler. Bu itibarla adı geçenlerin üzerinde cezanın caydırıcı etkisi çok az olduğu gibi bunları ıslâh rejimlerinin uygulanması suretiyle yeniden sosyalleştirme imkânı da yok gibidir. Tam tersine cezaevlerindeki tedhişçiler, diğer âdî suçluları kendi ideolojik yöntemlerinde şartlandırmaya çalışan öğreticiler rolünü almaktadırlar. Tedhişçi bir fanatizm içindedir; fanatiklere cezanın etkisi ise pek azdır.

Bu gibi suçlular karşısında ceza hukukunun ortaya koyduğu ikinci imkân tasfiye, ya da toplumdaki müebbeden çıkarmaktır. Oysa demokratik ülkelerde ölüm cezası artık yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır. Bu itibarla tasfiye bakımından tek imkân müebbet ağır hapis cezalarından ibarettir. Onun içindir ki örgütlenmiş tedhişçilik suçlarıyla mücadele bakımından demokratik düzen kendisine saldıranlarla eşit silâhlara sahip değildir. Onun içindir ki, tedhişçiliği yaygınlaşmadan durdurmak şarttır.

2. — Tedhişçiliği genel olarak sadece bugünün bir problemi sanmak hatalıdır. Belirli amaçlara ulaşmak üzere tedhiş yolunu tu-

tarak şiddete, cürmî eylemlere başvurulması eskiden beri görülen bir uygulama biçimidir. Tedhişçilik hemen daima siyasal maksatla başvurulmuş bir eylem biçimi teşkil ettiğinden uzun süre tedhiş ve siyasal suç kavramları birbirine karıştırılmış, hattâ aynı sayılmış, ancak 19. yüzyıldadır ki, bazı tedhiş eylemlerinin hukukî yönden siyasal suçtan ayırılması gereği idrak olunmuştur.

Bilinmektedir ki, yüzyıllarca süre siyasal suçlar en korkunç fiillerden telâkki edilmişler ve bu suçların failleri en ağır cezalarla karşılanmışlardır. Ancak 19. yüzyılda siyasal suça karşı olan tutum değişmiştir; siyasal suçlulara, âdî suçlulara nazaran daha ılımlı davranılması, siyasal suçlarda ölüm cezasının ilgası, siyasal suçlunun suçunu işlediği memlekete iade edilmemesinin bir ilke olarak kabul edilmesi biçimindeki uygulamalar bu yüzyılda ortaya çıkmıştır. Ancak gene aynı yüzyılın sonunda bu kere anarşist eylemler ve eylemciler ortaya çıkınca, devletler bu yeni tedhiş hareketlerine karşı şiddetli bir takım kanunlar meydana getirmek zorunu ile karşı karşıya kaldılar ve bu tür fiillere "sosyal suçlar" adı verildi. Söz konusu suçlarla siyasal suç kavramının birbirinden ayrılmasına çalışıldı ve derhal sosyal suçlar faillerinin suçluların iadesi usulüne tâbî tutulacakları kabul olundu. 20. yüzyılın ilk yarısı içinde meydana gelen iki büyük dünya savaşı arasındaki dönemde tedhişçiliğin yeni boyutlara ulaşması, söz konusu eylemlerin milletler hukukuna aykırı suçlar kategorisi içine konulması gerektiği düşüncelerini ortaya çıkardı; böylece suç nerede işlenmiş ve fail hangi devletin tâbiyetinde bulunmuş olursa olsun söz konusu fiiller hakkında millî kanunun uygulanması gerektiği öne sürülüyor; ancak bütün güçlük tedhişçiliğin târifî hususunda ortaya çıkıyordu.

Önce bilimsel kongreler çerçevesinde tedhişçiliğin târifine çalışıldı; 1930-1937 yılları arasında toplanan ceza hukukunu birleştirme konferansları hep bu konuyla meşgul olmuştur:

3. — Ceza hukukunu birleştirme 1930 Brüksel konferansında tedhişçilik kavramının tarifine ilk defa teşebbüs olunuyor: "Müşterek tehlike yaratabilecek nitelikte herhangi bir aracın kasten kullanılması" ölçüsü getiriliyor. Bundan sonra 4. Paris konferansı konuyu yeniden ele alıyor ve tedhişçiliğin bütün devletlerce evrensellik prensipine uygun olarak cezalandırılmasını sağlayacak bir milletlerarası sözleşmenin meydana getirilmesi temennisini arzedi-

yor ve fakat bizatihî tedhişçiliğin târifî üzerinde bir sonuca varamıyor.

Tartışmaların 1934 Madrid konferansına taliki üzerine Madrid'te, siyasal ve sosyal olmak üzere tedhişçilik ikiye ayrıldı ve sadece sosyal tedhişçiliği ihtiva eden bir tarif geliştirildi: "Sosyal düzeni yıkmak amacıyla, ne suretle olursa olsun halkı dehşet içine sürükleyecek araçları kullanan kimse cezalandırılacaktır... Böylece milletlerarası hukuka aykırı bir cürüm sıfatıyla tedhişçilik bir tür anarşizm suçunu oluşturur..."

Konu 1935 yılında Kopenhag'ta toplanan Ceza Hukukunu birleştirme konferansında yeniden ele alındı. Bu konferansta ilk defa tedhişçilik konusundaki Sovyetler görüşü belirtilmiştir. Sovyet delegesi *Pachokanis* siyasal suçlardan dolayı iadenin cereyan etmemesi prensipine taraftar olduğunu, ancak Sovyet Komünist Partisinin bireysel tedhişçiliğe daima muhalif bulunduğunu, ayrıca milletlerarası tedhişçiliğin barış için ciddî bir tehlike teşkil ettiğini açıklamıştır. Bu konferansın kabul ettiği metin I. maddesinde tedhişçiliği şöylece tarif etmektedir: "Bir devlet reisi ya da eşinin, veyahut devlet reisi imtiyazlarına sahip bulunan diğer kişi ve eşlerinin, veliahtın, hükümet üyelerinin, diplomasi muafiyetinden yararlananların, anayasal kuruluşlar, yasama ve yargı organları mensuplarının hayat, beden tamamıyeti, sağlıklarına yöneltmiş kastî hareketler"; "milletlerarası ilişkileri bozacak, yahut devlet organlarının işlemlerini engelleyecek, ya da bu konuda bir değişikliği tahrik edecek tedhiş hali ya da müşterek tehlike yaratan fiiller de" tedhişçiliktir. Metnin ikinci maddesine göre söz gelimi bir felâketi tahrik etme, içme sularını zehirlenme, kirletme, sâri hastalıkları yayma, kamu hizmetleri veren tesisleri tahrip etme, kamuya açık yerlerde patlayıcı maddeler kullanma gibi hareketler de tedhişçilik sayılacaktır.

3. — Romanya bakanlarından Duca, Avusturya başbakanı Dollfuss, Yugoslav kralı Aleksandr ve Fransız bakanı Barthou'nun öldürülmesinden sonra Fransız hükümeti 1936 yılında Milletler Cemiyetine bir memorandum sundu ve "amaç olarak siyasal tedhişçiliği hedef alan suçların cezalandırılması için bir sözleşme meydana getirilmesini" önerdi; bunun üzerine "tedhişçiliğin tenkili" ve "mil-

letlerarası bir ceza mahkemesinin teşkili” hakkındaki sözleşme tasarıları meydana getirildi.

Söz konusu sözleşmeler milletlerarası alanda resmî plânda tedhişçiliğe karşı gerçekleştirilen ilk işbirliği hareketini oluşturmaktadırlar. Gerçekten bu suretle milletlerarası tedhişçilik konusu aldığı önem ve vahamet itibariyle artık bilimsel plâtfomdan gerçekler düzeyine indirilmiş ve tedhişçilikle savaşılabilmek için mutlaka bir milletlerarası işbirliğinin zorunlu hale gelmiş bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Milletler Cemiyetince meydana getirilen “tedhişçiliğin önlenmesi ve tenkili hakkındaki 1937 sözleşmesi” bir kere devletlerin birbirlerine karşı tedhiş niteliğindeki hareketlerden sakınmalarını ve bu nitelikteki eylemleri önleyip cezalandırmalarını; bu bakımdan birbirleriyle karşılıklı olarak yardımlaşmalarını öngörmekte ve tedhişçilik eylemlerini ikinci maddesinde bir “devlete karşı yöneltilmiş ve belirli kişiler, gruplar, yahut halk arasında tedhiş tahrik etmek maksat ve niteliğini gösteren hareketler” olarak tanımlamaktadır.

Sözleşme âkit tarafların şu hareketleri kendi iç mevzuatlarında cezalandırmayı taahhüt eylediklerini açıklamaktadır:

1. a) Devlet başkanlarının, devlet başkanı niteliğine sahip kişilerin, bunların veraset ya da atanma yoluyla gelen haleflerinin,

b) Adı geçenlerin eşlerinin,

c) Yerine getirdikleri memuriyet, görev ve sorumlulukları nedeniyle fiillerin kendilerine karşı işlendiği kişilerin,

hayatlarına, beden tamamiyetlerine, sağlık ve özgürlüklerine karşı işlenen kastî fiiller.

2. Kamuya ait olan ya da kamunun yararına tahsis edilmiş bulunan ve âkit taraflara ait ya da onlar tarafından idare olunan malların tahribine veya bunlara zarar vermeye yönelik kasdî fiiller,

3. Müşterek bir tehlike yaratmak suretiyle insan hayatına zarar verecek nitelikteki kasdî hareketler,

4. Yukarıda yazılı hareketlere teşebbüs,

5. Hangi ülkede işlenmiş olursa olsun yukarıda belirtilen hareketleri icra maksadıyla patlayıcı veya zarar verici maddeleri silâhları imal, temin, muhafaza veya tevdi etmek.

Sözleşmenin 8. maddesi iadeye ilişkindir. Gerçekten tedhişçilikle mücadele konusunda milletlerarasındaki ilişkiler bakımından en önemli konu suçluların iadesidir. Çok hallerde tedhişçilik fiiliyle siyasal suç kavramı birbirine karıştırıldığından suçluların iadesi usulü uygulanamıyor ve bu suretle tedhişçiler kolaylıkla cezadan kurtulmak imkânını buluyorlardı. Bu sebeple 8. madde (*aut dedere aut punire*) ya iade etmek ya da bizzat cezalandırmak ilkesini koymaktadır. Böylece âkit taraflar suçluyu ya iade edecekler ya da bizzat kendileri suçluyu cezalandıracaklardır.

Sözleşme ayrıca ateşli silâhların satışının kontroluna, pasaport suçlarına, tedhişçilik hareketlerine ilişkin bilgilerin bir merkezde toplanmasına ve bilgilerin mübadelesine dair hükümler de koymuş bulunmaktadır.

Sözleşme 24 devlet tarafından ve milletlerarası bir ceza mahkemesinin teşkiline ait sözleşme ise 13 devlet tarafından imzalanmış ve fakat her iki sözleşme de devletlerce onanarak yürürlüğe girememiştir. Bu husustaki ana sebep İkinci Dünya Savaşının yaklaşması olmuştur. Savaş sözleşmelerin bahis konusu ettiği milletlerarası işbirliğini gülünç hale getiriyordu.

4. — İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa devletlerinin dünyanın muhtelif yerlerindeki sömürgelerinde kurtuluş hareketleri meydana geldi; Hindistan ve Pakistan istiklâllerini elde etmek hususunda mücadelelere giriştiler. Yahudiler ortaşarkta kendilerine müstakil bir devlet kurma savaşına atıldılar ve Afrika'da yaşayan halklar sömürgecilikten kurtulmak üzere mücadelelere başladılar. Bütün bu hareketlerde mücadele aracı olarak iç tedhişçiliğe ve bazan da milletlerarası tedhişçiliğe başvuruldu. İsrail devletini kurmak isteyen Yahudiler mücadelelerinde tedhişçiliğe başta gelen araç olarak başvurmuşlardı. Bu kere aynı maksatla Filistinliler İsrail'e karşı milletlerarası alanda tedhişçilik faaliyetlerini sürdürmeye başladılar. Kuzey İrlanda'da yıllardan beri devam eden durum herkesçe bilinmektedir.

Bu hareketlerin bir kısmı bugün sona ermiş ve eski tedhişçiler günümüzün saygı gösterilen devlet adamları olmuşlardır. Bu hal, dünyanın diğer bazı yerlerindeki ihtilâl heveslilerine de ümit ve cesaret vermektedir.

Ancak özellikle 1970'lerden itibaren milletlerarası tedhişçilik o biçimde gelişmeye başlamıştır ki, hemen hemen bütün devletlerin dış ülkelerdeki mümessilleri çetelerin hücumuna mâruz kalabilmekte, sırf belirli bir ülkenin vatandaşı olmak bile tedhişçilerin saldırısına uğramak için yeterli bulunabilmektedir. Gerçekten ortaya çıkan yeni tedhişçilik şekilleri sonucu ihtilâflarla hiç bir ilişkisi bulunmayan mâsum kimseler müteessir olmakta, Türk elçilerinin 20 yaşlarındaki çocukları terörist katiller tarafından 60-70 sene önce gerçekleştiği iddia edilen olaylar bahane edilerek öldürülmektedir. Milletlerarası toplumun ulaştığı teknik gelişmeler, ulaşım kolaylıkları milletlerarası tedhişçiliğin yaygınlaşmasında başta gelen faktörü oluşturmaktadır. Tedhişçilerin hattâ atom bombası gibi öldürücü silâhları bile imal edip kullanabilecekleri öne sürülmektedir. Bugün özellikle devletlerin dış ülkelerdeki temsilcileri, diplomasi memurları ve aileleri mensupları tedhişçiliğin kurbanı olmaktadır; ayrıca mülkiyet tahrib edilmekte, uçaklar kaçırılmaktadır. Milletlerarası tedhişçilik bakımından özellikle hedef seçilmiş bulunan ülkeler arasında Türkiye de vardır. Hattâ bize öyle gelmektedir ki, iç tedhişçilerin bir kısmı dış tedhişçilerle işbirliği halindedirler.

5. — Son 20 yıl içinde milletlerarası alanda tedhişçilikle savaş bakımından bir çok çalışmalar yapılmış, bilimsel kongreler toplanmıştır. Bunların muhtevasını burada özet olarak dahi sunmakta bir yarar görmüyoruz. Ancak şu kadarını söylemek gerekir ki, söz konusu çalışmalar 1970'lere kadar resmî plânda fazla bir sonuç vermemiştir. Ancak 1970 yılını takiben resmî alanda pozitif çalışmalar sürdürülmüş ve çeşitli milletlerarası sözleşmeler de imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

Makalemizin geri kalan kısımlarında 1970 yılından bu yana milletlerarası alanda konuya ilişkin resmî çalışmaların verdiği sonuçlara değineceğiz.

Hiç kuşkusuz, söz konusu resmî çalışmalar, batılı devletlerin iç tedhişçiliğe olduğu kadar milletlerarası tedhişçiliğin de icra sahnesi haline gelmelerinden kaynaklanmıştır. Gerçekten 1970-1979 yılları arasında bazı devletler iç mevzuatlarında özel hükümler, tedhişçilik konusunda ad hoc mevzuat meydana getirmişler ve fakat bunların başarılı olabilmesi için ceza usul tekniğinin mükemmelleştirilmesi, zabıtanın maddeten donatılmasının yeterli olmadığını ve

asıl yerine getirilmesi gerekli hususun araçlar ve yetkiler arasında koordinasyon sağlanmasına bağlı bulunduğunu ve bu bakımdan da mutlaka milletlerarası bir işbirliğine ihtiyaç olduğunu tespit etmişlerdir. Söz konusu ülkelerin başında bir antiterörist kanunu 1976 yılında yürürlüğe sokan Federal Alman Cumhuriyeti gelir. Halen İtalya'da da böyle bir kanun tasarısı parlâmentodadır. Bu ihtiyaç milletlerarası çalışmaların ve sözleşmelerin meydana getirilmesini tahrik etmiştir.

6. — a) 25 Kasım 1970 tarih ve 2645 sayılı Birleşmiş Milletler Genel Asamblesi kararı:

Birleşmiş Milletler Genel Asamblesi, bu kararında sivil havacılığın milletler arasındaki dostane ilişkileri yürütmek bakımından esas unsuru oluşturduğunu ve sivil havacılığın güvenli ve düzenli olarak çalışmasında bütün devletlerin yararı bulunduğunu açıkladıktan sonra her ne sebeple olursa olsun uçak kaçırma olaylarını mahkûm etmekte ve devletleri aralık 1970 te Amsterdam'da uçakların hukuk dışı olarak ele geçirilmesini önlemek ve bu fiilleri cezalandırmak hususunda milletlerarası bir sözleşme meydana getirmek amacıyla toplanacak konferansta olumlu sonuçlara ulaşmaları için her türlü çabayı göstermeğe davet etmektedir.

b) Bu davet üzerine 16 Aralık 1970 tarihinde Amsterdam'da toplanan milletlerarası konferans "uçakların hukuk dışı olarak ele geçirilmesini, kaçırılmasını yasaklayan sözleşme" yi meydana getirdi.

Bu sözleşme 14 Ekim 1971 tarihinde yürürlüğe girdi.

Sözleşme özetle uçak kaçırma ve ele geçirme fiillerini ağır cezalarla karşılamak hususunda devletleri yükümlü kılmakta ve ceza yetki hususunda şu ölçüleri vaz'etmektedir: Devletler kendi uçakları üzerinde işlenen suçları, suçun işlenmesi sırasında uçak nerede olursa olsun cezalandıracaklardır, başka ülkelere ait uçaklar üzerinde işlenen suçları dahi uçağın kendi topraklarına inmesi halinde suç failini ya iade edecekler ya da cezalandıracaklardır. Bunun dışında söz konusu suçları işleyen bütün failer iade mevzuu teşkil edeceklerdir.

c) Benzer bir sözleşme 23 Eylül 1971 tarihinde Montreal'de de imzalanmıştır. Bu mukavele ile uçakta bulunan kimseler üzerinde,

uçağın emniyetini ihlâl edecek biçimde cebir ve şiddet kullanılması, uçağın tahrip edilmesi, uçağı tahrip edebilecek ya da zarar verebilecek şeylerin uçağı konulması, hava ulaşımı için zorunlu hizmet, âlet ve vasıtaların tahribi veya bunlara zarar verilmesi, yanlış haberler verilmesi, bütün bu fiillere teşebbüs veya iştirak edilmesi suç haline getirilmekte ve cezalandırma bakımından Amsterdam sözleşmesindeki esaslar tekrarlanmaktadır. Böylece cezalandırmada ya iade etme ya da bizzat cezalandırma ilkesi uygulanmaktadır.

d) Diplomasi memurları dahil, milletlerarası kabul edilmiş esaslar gereğı himaye altında bulunan kişiler aleyhine işlenecek suçların önlenme ve cezalandırılması hakkındaki 14 Aralık 1973 tarihli sözleşme:

Sözleşmenin başlangıcında diplomasi memurları aleyhine işlenen suçların normal milletlerarası ilişkiler bakımından ciddî bir tehdit meydana getirdiğı ve bu sebeple söz konusu alanda uygun ve etkili tedbirlere kesin ihtiyaç bulunduğu belirtilmektedir.

Sözleşmede adı geçen kişiler aleyhine işlenecek adam öldürme, kaçırma ve diğer özgürlüklere karşı saldırıların, resmî binalara karşı yapılacak şiddetle müterafık tecavüzlerin, keza adı geçenlerin oturdukları özel yerlere, taşıt araçlarına saldırıların ve gene adı geçenlerin kişilik ve özgürlüklerini muhtemelen tehlikeye sokacak kasdî eylemlerin, bütün bunlara teşebbüsün, bütün bu hususlar hakkındaki tehditlerin, bu fiillere iştirak yoluyla katılmanın devletlerce iç mevzuatlarında suç haline getirileceğı belirtilmektedir.

Devletler söz konusu fiiller ülkelerinde, kendilerine ait uçaklarda işlendiğinde suç faillerinin kendi uyruklarında bulunması halinde söz konusu fiilleri cezalandırmayı kabul etmiş bulunmaktadır; suç failleri ya iade edilecek ya da cezalandırılacaklardır.

Devletler ayrıca söz konusu suçların işlenmesini önlemek üzere birbirleriyle işbirliğı yapmayı, söz konusu suçların ülkelerinde hazırlanmasını önleyecek tatbiki kabil bütün tedbirleri almayı, karşılıklı istihbaratta bulunmayı ve her türlü idarî tedbirleri koordine etmeyi kabul etmektedirler. Sözleşme söz konusu suçların iadesi kabil suçlardan olduklarını ve Devletler suçların yargılanmasında her türlü yardımı yapmayı kabul ve taahhüt etmektedirler.

Sözleşme 20 Şubat 1977 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

e) Milletlerarası anlam taşıyan şahıslara karşı işlenen cürümler ve bunlarla ilgili gasp fiilleri biçiminde işlenen tedhiş eylemlerinin cezalandırılması ve önlenmesi hakkında Washington'da imzalanan 2 Şubat 1971 tarihli sözleşme:

Bu sözleşme Amerikan Devletleri arasındaki teşkilâta dahil üye devletler tarafından imzalanmıştır. Sözleşme ile devletler hukukunun özel himaye tanıdığı kimselere karşı işlenen tedhiş hareketleri ve özellikle adam kaçırmaya, katil ve diğer hayata ve fizik tamamıyete karşı işlenmiş suçlara yönelik olarak devletlerin etkin sayacakları önleme ve cezalandırma uygulamalarına girişecekleri taahhüt ve beyan edilmektedir. Söz konusu fiiller hangi saikle işlenmiş olurlarsa olsunlar devletler bunları milletlerarası önem taşıyan âdî suçlardan saymayı kabul etmektedirler. Bu suçların faillerinin iade edileceği, prensip itibariyle kabul edilmektedir. İadenin kabul edilmediği hallerde suç iade istenilen devletin ülkesinde işlenmiş gibi takib edilecektir.

f) Tedhişçiliğin tenkili hakkında Avrupa sözleşmesi:

Avrupa Konseyinde hükümetlerce tayin edilen uzmanlardan oluşan bir komite tedhişçiliğin tenkili hakkında Avrupa sözleşmesini 27 Ocak 1977 tarihinde hazırlamış ve bu sözleşme aynı tarihte imzaya açılmıştır. Sözleşme sadece Avrupa Konseyine dahil devletlere açılmıştır*.

Sözleşmenin esas amacı, halen yürürlükte olan iadeye ilişkin gerek Avrupa devletleri arasında aktolunmuş, gerekse konsey tarafından meydana getirilmiş iade mukavelelerini değiştirerek ya da tamamlayarak en geniş ölçüde tedhişçi suçluların iadesini ve tenkilini sağlamak hususunda yardımda bulunmaktır. Bu bakımdan sözleşmenin 1 ve 2. maddelerinde ifade edilen menfur ve insanlık esaslarına aykırı suçlarda bunların siyasal niteliğini nazara almak suretiyle suçluların devletler arasında iadesini mümkün kılmak amacı güdülmektedir. Böylece sözleşme yalnız suçluların değil ve fakat suç mağdurlarının da temel haklarına saygı göstermek

(*) Bu sözleşme 4.8.1978 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi imzalamış ise de 15 Ocak 1979 tarihi itibariyle henüz onamış değildir.

gereğini gözler önüne sermektedir. Gerçekten ülkemizde de emsaline sık sık rastlandığı gibi, tedhişçilikle mücadele bakımından değişik maksatlar güderek, yapılmak istenen karşılayıcı eylemlere, önleyici faaliyetlere, demokratik haklar maskesi altında karşı çıkmayı âdet edinmiş, daha doğrusu bir strateji haline getirmiş kişiler, kuruluşlar vardır. Bunlar sureti haktan görünerek bir bakıma toplumun elini kolunu bağlamayı ve böylece toplumu tedhişe karşı müdafaasız hale getirerek tedhişçilerin esas amaçlarına katkıda bulunmayı temin etmek istemektedirler. Bunların ağızlarındaki slogan daima demokratik hak ve hürriyetlerdir. Her ne sebep ve suretle olursa olsun, elbette ki, özgürlüğe inanmış olan insanlar demokratik hak ve özgürlüklerin tehlikeye sokulmasını istemezler. Ancak bu tarzı hareketi ihtiyar ederken sadece suç işleyenlerin demokratik hak ve hürriyetlerini değil ve fakat fiillere muhatap olan insanların ve tedhiş bakımından fiile muhatap hale gelmiş bulunan tüm topluma dahil vatandaşların temel haklarını da göz önünde bulundurmak gerekir. Suçluların temel hakları korunmak istenirken tüm vatandaşların temel haklarını işlemez hale getirmeyi sonuçlayacak tutumlar, hangi perde altında sunulmuş olursa olsun, kimseyi kandıramaz. İşte Avrupa sözleşmesi suç mağdurlarının da temel haklarına saygı göstermek felsefesinin gerçekten güzel bir örneğini vermektedir.

Yukarda da belirttiğimiz üzere, tedhişçilik suçları gittikçe daha fazla milletlerarası nitelik alıyor. Bu sebeple tedhişçilikle savaşmak hususunda suçluların iadesi başta gelen araçtır. Ancak siyasal suçlarda iadenin cereyan etmemesi kuralı bir yandan, tedhişçilik suçlarının siyasal suçlardan ayrılması hususundaki güçlükler diğer yandan, mevcut milletlerarası sözleşmelerde devletlerin iki taraflı olarak aktettikleri iade sözleşmelerinde tedhişçilik suçlularının iadesi yönünden büyük bir boşluk mevcut bulunuyordu. İşte Avrupa sözleşmesi esasında bu boşluğu doldurmak amacını gütmektedir. Bu bakımdan sözleşmenin bulduğu çözüm yolu iade yönünden belirli bazı suçların hiç bir zaman siyasal telâkki olunamayacağını ve diğerlerinin de böyle sayılmayabileceğini beyandan ibaret olmuştur.

Sözleşmenin 1. maddesine göre iade bakımından siyasal suç ya da siyasal suça murtabit sayılamıyacak olan fiiller şunlardır:

aa) 16 Aralık 1970 tarihinde Amsterdam'da imzalanan ve uçakların hukuk dışı olarak ele geçirilmesini tenkil maksadıyla meydana getirilmiş bulunan sözleşmede tanımlanmış ve bizim yukardaki bahislerde değindiğimiz suçlar.

bb) 23 Eylül 1971 tarihinde Montreal'de imzalanmış bulunan ve gene yukarda değindiğimiz mukaveleye aykırı suçlar.

cc) Diplomasi memurları dahil milletlerarası himayeye mazhar kişilerin hürriyet, vücut tamamıyetleri ve hayatlarına karşı tecavüzü belirten ve yukarda değindiğimiz suçlar.

dd) Adam kaçırma, rehin alma veya kanunsuz yakalama fiilleri.

ee) Bomba, el bombası, roket, otomatik ateşli silâhlar, mektup ya da parsel bombalar kullanılması fiilleri.

ff) Yukarda sayılan fiillere teşebbüs.

Bu fiillerdeki ciddiyet ve menfur nitelik o mertebededir ki, fiildeki suç niteliği bunların siyasal görünüşünü tamamiyle bertaraf etmektedir. Ancak sözleşme söz konusu fiillerin bazıları yönünden çekince koymak hakkını devletlere vermiştir.

İkinci maddede ise hayat, vücut tamamıyeti ya da kişi özgürlüğü aleyhine işlenmiş olup 1. maddede belirtilenler dışında kalan diğer ciddî suçları tarafların aralarındaki ilişkilerde iade bakımından siyasal suç saymayabilecekleri belirtilmekte ve aynı esasın şahıslara ve eşyaya karşı kollektif bir tehlike yaratacak suçlar veya bu tür suçlara teşebbüs veya iştirak hallerinde de uygulanabileceği açıklanmaktadır. 2. maddenin bu esnek hükmü böylece iade istemi üzerine, kendisinden iade talep edilmiş bulunan devlet için ortaya üç imkân çıkarmaktadır: Kendisinden iade talep olunan devlet suçunu siyasal saymaz ve sanığı iade eder; yahut siyasal olmayan diğer bir takım sebeplerle iade talebini reddeder, ya da suçunu siyasal telâkki eder ve talebi reddeder.

Hemen açıklayalım ki, 1. maddede yer alan suçlar bakımından dahi, kendisinden iade talep olunan devlet, iade talebinin 5. maddede yer almış mülâhazaların etkisiyle yapıldığı kanaatine varacak olursa iade etmek mecburiyeti gene ortadan kalkmaktadır. 5. maddeye göre iade talebinin, bir kişiyi ırk, din, milliyet ya da siyasal

düşüncesi bakımından cezalandırmak amacına yöneldiği anlaşıldığı takdirde iadeden vazgeçilebilecektir. Sözleşmenin esas amacı insan haklarını korumak olduğundan böyle bir hüküm eklenmesi zarurî görülmüştür. Ancak bu hallerde iade etmemenin sebeplerinin iade talep eden devlete bildirilmesi mecburidir.

Ancak 6 ve 7. maddelere göre 1. maddede yazılı suçların iadesini reddeden devlet olayı takibat bakımından kendi yetkili mercilerine götürmek mecburiyetindedir. Tabii olarak iade bakımından gerekli diğer şartlar varlıklarını sürdürmektedir; söz gelimi devlet kendi tab'asından olan tedhişçiyi iade etmeyecektir. Ancak bu gibi hallerde iadeyi reddeden devlet sanık ülkesinde bulunduğu ve kendisi bu suç bakımından yargı yetkisine sahip olduğu takdirde takibat yoluna gidecektir. Gene sözleşme siyasî mültecilerin haklarını ortadan kaldırmadığı gibi iltica hakkından yararlanan kişilerin geleneksel haklarını da ihlâl eylemekte değildir.

Sözleşmenin 8. maddesi suçların takibi bakımından devletleri karşılıklı yardımlaşma mükellefiyeti altına sokmaktadır.

Aynı bir uygarlık ve hukuk sistemi düzeyinde bulunan Avrupa devletleri arasında tedhişçiliğin önlenmesi bakımından yardımlaşma yapılması, elbette ki, kolaydır. Bununla beraber tedhişçilik fiillerindeki siyasî amaç unsuru o derece kuvvetlidir ki, tedhişçilerin iadesi bakımından uygulamalarda Almanya ve Fransa'da bile bazı grupların uygunsuz mukavemetlerine tesadüf edilebilmektedir. Aynı medeniyet ve kültür düzeyi içinde bulunmayan ülkeler arasında bu tür sözleşmelerin başarı ile uygulanabilmesi bakımından söz konusu güçlükler ayrıca değinmeye gerek yoktur.

Avrupa devletleri arasında, tedhişçilik suçlarıyla mücadele bakımından, bazan hukuk kurallarını da aşan fiilî yardımlaşmalara da rastlanıyor; bu türlü uygulamalara demokratik hukuk devletine en üstün derecede bağlı ülkeler arasında bile tesadüf ediliyor: Nisan 1975 te Stokholm'deki Alman sefaretine saldırıda bulunan, Alman uyruğundaki 5 tedhişçi 24 Nisan tarihinde İsveç yetkilileri tarafından yakalanmış ve 25-26 Nisan gecesini bunlardan dördü sınır dışına çıkarılarak Alman otoritelerine teslim edilmiş ve tutuklanmışlardır. Alman sefaretine karşı yürütülen saldırı İsveç ülkesinde gerçekleşmişti. Yürürlükteki ceza kanununun 1. maddesine göre İsveç-

te işlenen suçlardan dolayı yargı yetkisi İsveç mahkemelerine aitti; Alman kanununa göre de Alman mahkemeleri ülke dışında Alman vatandaşlarına karşı işlenen suçlardan dolayı yetkili idiler. İki devlet arasında suçluların iadesi sözleşmesi de yoktu. İsveç'te yürürlükte bulunan suçluların geri verilmesi hakkındaki kanuna göre bu ülkede suç işleyen kişinin başka bir devlete iadesi mümkün değildi; ancak 13 Nisan 1973 tarihli "olağanüstü önleme tedbirleri" hakkındaki kanun, yabancıların mensup buldukları grubun İsveç'te şiddet ve şantaja, yahut siyasî maksatla cebir ve şiddete başvuracağından endişe edildiği hallerde ülke dışına çıkarılmalarına imkân vermektedir. Ama bu hallerde yurt dışına çıkarılan kişilerin sınırda serbest bırakılmaları ve onlara istedikleri ülkeye gidebilmeleri imkânının verilmesi insan haklarının gereğidir. Ama olayda Alman tedhişçilerinin sadece sınır dışına bırakılmalarıyla yetinilmemiş, ayrıca Alman sınırında Alman yetkililerine teslim edilmeleri yolu tutulmuştur. Böylece burada aslında perdeli bir suçluların iadesi söz konusu olmuştur.

Görülüyor ki, milletlerarası tedhişçilikle mücadelede, geçici yarar endişesinden uzak kalınarak milletlerarası toplumun müşterek yararları istikametinde işbirliği için her ülke elinden geleni yapmakta ve tedhişçilik suçları üzerindeki siyasîlik vasfı bertaraf edilmektedir. Ülkemizde yaygınlaşan tedhişçilik konusunda siyasal partilerin, eylemlerin vahameti karşısında, bu konuyu hâlâ siyaset dışına çıkararak mücadelede ortak bir uzlaşma yaratamamaları ne kadar acıdır.